

Vyjádření České republiky k některým doporučením Výboru proti mučení – kontrolního orgánu Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání

Ve dnech 4. – 5. května 2004 projednal Výbor proti mučení Třetí periodickou zprávu České republiky o opatřeních přijatých k plnění závazků podle Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Výsledky projednání zprávy jsou obsaženy v dokumentu „Závěrečná doporučení Výboru proti mučení“ ze dne 3. června 2004 (CAT/C/CR/32/2). Mezi svá závěrečná doporučení zahrnul Výbor mj. i výzvu České republiky (dále jen „ČR“), aby do jednoho roku poskytla Výboru vyjádření k doporučením uvedeným pod body 6. a), 6. b), 6. i), 6. k) a 6. m) uvedeného dokumentu. Tato zpráva obsahuje vyjádření ČR k výše zmíněným doporučením, jejichž citace je rovněž uvedena.

1. Výbor doporučuje „vynakládat větší úsilí při potírání rasové nesnášenlivosti a xenofobie a zajistit, aby projednáváný komplexní antidiskriminační zákon zahrnoval všechny důležité důvody, kterých se Úmluva týká“ (bod 6. a).

Problematikou rasové nesnášenlivosti a xenofobie se v ČR zabývá především ministerstvo vnitra jako ústřední orgán státní správy pro veřejný pořádek a další věci vnitřního pořádku a bezpečnosti a ministerstvo spravedlnosti, které působí mj. i jako ústřední orgán státní správy pro soudy a státní zastupitelství.

1.1. Aktivity ministerstva vnitra

V letech 1998 – 2004 vypracovávalo ministerstvo vnitra ve spolupráci s ministerstvem spravedlnosti Zprávu o problematice extremismu na území ČR. Od roku 2004 je situace v oblasti extremismu prezentována v Informaci o problematice extremismu na území ČR, která tvoří samostatnou přílohu Zprávy o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti.¹

Problematika rasové nesnášenlivosti a xenofobie je systémově zabezpečena jak na úrovni Policejního prezidia ČR a jeho specializovaných útvarů, tak i na úrovni krajských správ a okresních ředitelství Policie ČR. Metodicky je činnost Policie ČR v oblasti boje proti extremistické kriminalitě zabezpečena závazným pokynem policejního prezidenta². Tento závazný pokyn upravuje zejména působnost, činnost a úkoly jednotlivých složek Policie ČR

¹ Zprávy o problematice extremismu na území ČR jsou zveřejněny na internetu v českém a anglickém jazyce (http://www.mvcr.cz/odbor/bez_pol/dokument/index.htm/#extrem).

² závazný pokyn policejního prezidenta č. 100/2002, kterým se upravuje činnost příslušníků Policie ČR na úseku boje proti extremistické kriminalitě

na úseku boje proti extremistické kriminalitě,³ zabezpečuje provázanost jejich postupu a vytváří podmínky pro spolupráci orgánů činných v trestním řízení a zpravodajských služeb.

Policii ČR se podařilo dosáhnout kvalitnějšího vyhledávání, rozpoznávání a klasifikace trestných činů s extremistickým podtextem, zvýšit razanci zákroků Policie ČR při koncertech pravicově extremistických hudebních skupin, odhalovat a stíhat trestnou činnost páchanou prostřednictvím tiskovin, symbolik a zástupných znaků a uplatňovat státní moc na úseku práva sdružovacího (tj. registrace občanských sdružení, politických stran a hnutí a zásahy ministerstva vnitra do jejich činnosti).⁴

Na Policejním prezídiu ČR bylo ustaveno samostatné oddělení informační kriminality na odboru kriminalistických analýz a informatiky Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování, na kterém působí rovněž specialisté zabývající se rasistickou, antisemitskou a jinou nenávislnou propagandou s extremistickým podtextem na internetu. Ve dnech 16. – 17. prosince 2004 se k této problematice uskutečnil pracovní seminář s mezinárodní účastí, na němž se čeští policisté měli možnost seznámit se zahraniční praxí a zkušenostmi z oblasti boje s extremistickou propagandou na internetu. ČR se připravuje na přijetí mezinárodněprávních závazků vyplývajících z Úmluvy Rady Evropy o počítačové kriminalitě.⁵

V rámci ministerstva vnitra působí Komise pro boj s extremismem, rasismem a xenofobií (dále jen „Komise“) jako poradní orgán ministra vnitra. Komise vyhodnocuje trendy v oblasti extremismu, zabývá se postupy a řešeními nových faktorů spjatých s extremistickou scénou a s ní související trestnou činností. Komise stanovila priority na rok 2004, jimiž jsou islámský terorismus, antisemitismus, zneužívání internetu extremisty a důsledný monitoring extremistické scény.

1.2. Práce Policie ČR ve vztahu k národnostním a etnickým menšinám

Základním dokumentem vlády ČR v této oblasti je Národní strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k národnostním a etnickým menšinám (dále jen „Strategie“).⁶ Strategie určuje střednědobé a dlouhodobé cíle policejní práce v několika základních oblastech, jejichž plnění

³ Oddělení extremismu odboru terorismu a extremismu útvaru pro odhalování organizovaného zločinu se zabývá organizovanou extremistickou kriminalitou a problematikou využívání moderních technologií extremisty. Skupina odhalování extremistické kriminality odboru obecné kriminality Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezídia ČR a specialisté na krajské a okresní úrovni se zabývají extremistickou kriminalitou, odhalováním pachatelů trestných činů spáchaných v souvislosti s extremismem, rasovou nesnášenlivostí a xenofobií.

⁴ Z celkového počtu zjištěných trestných činů na území ČR činily zjištěné trestné činy s extremistickým podtextem 0,03 % (1996), 0,04 % (1997), 0,03 % (1998), 0,07 % (1999), 0,09 % (2000), 0,1% (2001), 0,1% (2002), 0,09% (2003) a 0,1% (2004). V roce 2001 bylo zaevidováno 452 trestných činů, v roce 2002 473 trestných činů, v roce 2003 335 trestných činů a v roce 2004 366 trestných činů s extremistickým podtextem. Ve skladbě trestných činů s extremistickým podtextem nedošlo v letech 2002 – 2004 k podstatným změnám. Převažovaly trestné činy podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka (§ 260, § 261, § 261a trestního zákona) a trestné činy hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení (§ 198 trestního zákona). V letech 2002 – 2004 nebyl spáchán trestný čin vraždy s rasovým motivem nebo trestný čin ublížení na zdraví s následkem smrti s rasovým motivem. Ve spojitosti s extremismem nedošlo k páčání teroristické trestné činnosti.

⁵ Dne 6. října 2004 vláda ČR schválila návrh na podpis Úmluvy o počítačové kriminalitě (usnesení č. 968).

⁶ usnesení vlády ČR ze dne 22. ledna 2003 č. 85 k Národní strategii pro práci Policie ČR ve vztahu k národnostním a etnickým menšinám

je každoročně vyhodnocováno. Úkoly stanovené ve strategii lze rozdělit do několika následujících skupin:

- vzdělávání a formování kariéry policistů
- psychologické šetření uchazečů o práci u Policie ČR, monitoring xenofobní hodnotové orientace policisty v rámci základní odborné přípravy
- etický kodex Policie ČR
- realizace pilotních projektů

1.2.1. Vzdělávání a formování kariéry policistů

Zásadním krokem v oblasti vzdělávání policistů v problematice práce ve vztahu k národnostním a etnickým menšinám bylo zahájení pilotního kurzu Multikulturní výchova – extremismus – rasismus. V květnu 2004 proběhlo čtyřdenní školení instruktorů školních policejních středisek, kteří působí jako lektori v rámci uvedeného kurzu.

1.2.2. Psychologické šetření uchazečů o práci u Policie ČR, monitoring xenofobní hodnotové orientace policisty v rámci základní odborné přípravy

V rámci koncepce Strategie byly navrženy způsoby, jak efektivně zabránit možným projevům xenofobie příslušníků Policie ČR. Do monitoringu chování policistů v rámci základní odborné přípravy budou v první polovině roku 2005 zapojeni učitelé středních policejních škol ministerstva vnitra, se kterými se policisté setkávají v teoretické přípravě v rámci základní odborné přípravy a instruktoři školních policejních středisek.

1.2.3. Etický kodex Policie ČR

Policejní prezídium ČR vypracovalo Etický kodex Policie ČR. Součástí kodexu je i teze o rovném policejním přístupu ke každé osobě bez rozdílu. Etický kodex byl vydán jako interní akt řízení v lednu 2005.

1.2.4. Realizace pilotních projektů

Ministerstvo vnitra realizovalo v letech 2003 – 2004 dva pilotní projekty – „*Plán činnosti Policie ČR ve vztahu k národnostním menšinám*“ a „*Styčný důstojník pro problematiku menšin*“. První projekt představuje základní strategický dokument, který policii umožňuje formulaci konkrétních cílů ve vztahu k příslušníkům menšin či minoritním komunitám, prostředků pro jejich dosahování a mechanismů monitoringu jejich efektivity. Cílem druhého projektu je vyvážení represivního přístupu Policie ČR v oblasti odhalování extremistické kriminality a rozšíření preventivních činností Policie ČR ve vztahu k příslušníkům či komunitám menšin. Styčný důstojník má být pracovníkem specializovaným na problematiku policejní práce ve vztahu k menšinám. Předpokládá se, že funkci styčných důstojníků budou plnit pracovníci vyčlenění z úseku boje proti extremistické kriminalitě. V současné době se připravuje systematické zavedení obou mechanismů do struktury Policie ČR na základě zkušeností z realizace pilotních projektů.

1.3. Kontrolní činnost České obchodní inspekce

Česká obchodní inspekce kontroluje dodržování podmínek stanovených právními předpisy nebo jinými závaznými opatřeními pro provozování nebo poskytování činností spočívajících v prodeji nebo dodávání zboží a výrobků či poskytování služeb, a to včetně dodržování zákazu diskriminace. Kromě řešení individuálních stížností na rasovou diskriminaci provádí Česká obchodní inspekce z vlastní iniciativy nebo iniciativy spolupracujících organizací také kontroly cíleně zaměřené na rasovou diskriminaci.

1.4. Antidiskriminační zákon

Návrh antidiskriminačního zákona⁷ je výsledkem snahy ČR zajistit i ve vnitrostátním právu ochranu před diskriminací tak, jak je zakotveno v celé řadě mezinárodních smluv o lidských právech. Tyto principy jsou rozvinuty v právu EU, a ČR tak současně plní i své závazky z členství v EU.⁸

Návrh antidiskriminačního zákona upravuje právo na rovné zacházení a ochranu před diskriminací z důvodu rasy nebo etnického původu, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženství či víry, nebo proto, že je někdo bez vyznání, jazyka, politického či jiného smýšlení, národnosti, členství nebo činnosti v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích a jiných sdruženích, sociálního původu, majetku, rodu, manželského a rodinného stavu, povinností k rodině nebo jiného postavení.

Povinnost zajišťovat rovné zacházení a ochranu před diskriminací se bude vztahovat na oblasti práva na zaměstnání a přístupu k zaměstnání, přístupu k povolání, podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti, dále na věci pracovní a jiné závislé činnosti včetně odměňování, členství a činnosti v odborových organizacích, radách zaměstnanců nebo organizacích zaměstnavatelů, členství a činnosti v profesních komorách včetně výhod, které tyto organizace svým členům poskytují, sociálního zabezpečení a sociálních výhod, zdravotní péče, vzdělání a přístupu ke zboží a službám, které jsou k dispozici veřejnosti včetně bydlení, a jejich poskytování.

Zákon také stanoví výjimky, za kterých je rozdílné zacházení zákonné, právní rámec pro uplatňování pozitivních opatření a nároky, jichž se mohou oběti diskriminace domáhat. Vláda rozhodla, že agenda spojená s rovným zacházením a ochranou před diskriminací bude svěřena veřejnému ochránci práv. V oblasti rovného zacházení a ochrany před diskriminací bude ochránce působit jako poradensko-informační a osvětový orgán, a to zcela v souladu s příslušnými směrnicemi EU, jež požadují, aby daná instituce poskytovala nezávislou pomoc obětem diskriminace, připravovala nezávislé studie týkající se diskriminace a zveřejňovala nezávislé zprávy a podávala doporučení k jakékoli otázce související s diskriminací.

Náplň činnosti ochránce dále vychází z doporučení č. 2 Evropské komise proti rasismu a intoleranci (ECRI), podle něhož by daný subjekt měl např. poskytovat pomoc obětem diskriminace včetně pomoci právní, projednávat stížnosti a podání týkající se jednotlivých případů s cílem dosáhnout mimosoudního vyrovnání nebo závazného a vynutitelného rozhodnutí podle zákona, zvyšovat informovanost veřejnosti o otázkách diskriminace a vypracovávat a vydávat informace a dokumenty týkající se těchto otázek.

⁷ usnesení vlády ze dne 1. prosince 2004 č. 1193 k návrhu zákona o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o rovném zacházení (antidiskriminační zákon) a k návrhu zákona o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o rovném zacházení (antidiskriminační zákon)

⁸ Návrh zákona mj. implementuje i směrnici č. 2000/43/ES, kterou se provádí zásada rovného zacházení mezi osobami bez ohledu na jejich rasový nebo etnický původ.

2. Výbor doporučuje „přijmout opatření ke zřízení účinného, spolehlivého a nezávislého systému stížností umožňujícího podniknout rychlé a nestranné vyšetření všech obvinění policie či jiných veřejných činitelů ze špatného zacházení či mučení, včetně všech obvinění nestátních subjektů z rasově motivovaného násilí, zejména pokud mělo za následek smrt, a potrestání viníků“ (bod 6. b).

2.1. Vyšetřování deliktního jednání policistů

Ke kontrole dodržování zákonů a interních předpisů policisty byl postupně vybudován vícestupňový systém, založený na činnosti služebních funkcionářů Policie ČR, oddělení kontroly a stížností a kontroly na jednotlivých úrovních řízení, Inspekce ministra vnitra a oddělení podání osob kanceláře ministra vnitra ministerstva vnitra. K tomuto resortnímu kontrolnímu systému přistupuje systém trestní spravedlnosti. V posledních letech došlo k dalšímu posilování resortního kontrolního systému, např. přijetím interních aktů řízení upravujících výkon kontrolní činnosti. Další zkvalitňování kontrolního systému probíhá nejen cestou zvyšování profesionalizace pracovníků kontrolního systému a Inspekce ministra vnitra, ale též posilováním osobní odpovědnosti služebních funkcionářů.

Vyšetřování trestných činů spáchaných policisty provádí po nabytí účinnosti novely trestního řádu od 1. ledna 2002⁹ státní zástupce. Státní zastupitelství není zařazeno do resortu ministerstva vnitra, ale spadá pod ministerstvo spravedlnosti.

Inspekce ministra vnitra působí jako policejní orgán s působností pro všechny trestné činy příslušníků Policie ČR, bez ohledu na výši trestu. Inspekce je povinna o zahájení úkonů trestního řízení k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin policistou, sepsat záznam, ve kterém uvede skutkové okolnosti, pro které řízení zahajuje a způsob, jakým se o nich dozvěděla. Opis záznamu musí zaslat do 48 hodin od zahájení trestního řízení státnímu zástupci, který ve věci dále rozhoduje. Státní zástupce je povinen při vyšetřování trestných činů policistů postupovat jako policejní orgán, který koná vyšetřování.

Při vyšetřování trestných činů policistů může státní zástupce požádat orgán Inspekce v rámci jeho působnosti o opatření jednotlivého důkazu nebo provedení jednotlivého úkonu vyšetřování, o součinnost při opatrování důkazu nebo provádění úkonu vyšetřování, o předvedení osoby nebo o doručení písemnosti. Inspekce je povinna státnímu zástupci urychleně vyhovět.

Proti rozhodnutí státního zástupce je možné podat stížnost, kterou může podat osoba, které se usnesení přímo dotýká, nebo která k usnesení dala podnět svým návrhem. Stížnost je nutné podat u orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje, a to do 3 dnů od oznámení usnesení. Stížnost je přezkoumána nadřízeným státním zástupcem, který ji buď zamítne jako neoprávněnou a potvrdí rozhodnutí, nebo ji shledá jako oprávněnou a uloží orgánu, proti jehož rozhodnutí směřuje, aby o věci znovu jednal a rozhodl.

⁹ zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Státní zástupce koná vyšetřování i proti těm spoluobviněným, kteří nejsou policisty za podmínky, že se proti všem obviněným, jejichž trestné činy spolu souvisí, o všech útocích pokračujícího nebo hromadného trestného činu a o všech částech trvajících trestného činu, koná společné řízení, pokud tomu nebrání důležité důvody.

Za účelem předcházení sporům o výkon působnosti a pravomoci při provádění úkonů trestního řízení a vykonávání činností nezbytných pro plnění úkolů v trestním řízení ve věcech, v nichž státní zástupce koná trestní řízení proti příslušníkům Policie ČR, byla uzavřena dohoda o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím, Policejním prezidiem ČR a Inspekcí ministra vnitra. Předmětem dohody je podrobnější vymezení odpovědnosti za provádění úkonů trestního řízení a za výkon činností, jimiž je plnění úkolů orgány činnými v trestním řízení podmíněno, dále na způsob zajištění těchto úkonů nebo činností, pokud náleží do působnosti některého z účastníků dohody, a to zejména v případech, kdy tyto úkony nebo činnosti mají být provedeny pro účastníka dohody na základě jeho dožádání.

Plnění úkolů spojených s vyšetřováním i výkonem dozoru státního zastupitelství v trestním řízení proti příslušníkům Policie ČR komplikoval zpočátku nedostatečný počet zkušených státních zástupců. Nezbytným předpokladem úspěšného postupu státního zastupitelství byla tedy rozsáhlá součinnost Inspekce ministra vnitra. Nedostatečné personální obsazení bylo v některých obvodech i příčinou závažných průtahů v délce vyšetřování. Nejvyšší státní zastupitelství konstatovalo, že v současnosti nedochází při naplňování dohody o součinnosti v aplikační praxi k žádným podstatným problémům. Podle poznatků Nejvyššího státního zastupitelství rovněž nevznikají žádné závažnější pochybnosti o odbornosti státních zástupců, kteří vyšetřují trestné činy příslušníků Policie ČR, ani o kvalitě součinnosti mezi vyšetřujícími státními zástupci a Inspekcí ministra vnitra a o nestrannosti jejich postupu.

Prošetřování deliktního jednání policistů, které nemá trestní charakter, spadá do kompetence odboru kontroly a stížností Policejního prezidia ČR.

Stížnosti na jednání příslušníků Policie ČR mohou stěžovatelé adresovat rovněž veřejnému ochránci práv jako nezávislému kontrolnímu orgánu, avšak s výjimkou případů, kdy Policie ČR vystupuje jako orgán činný v trestním řízení. Tato činnost Policie ČR v rámci trestního řízení je ze zákona¹⁰ mimo působnost veřejného ochránce práv a probíhá pod dohledem příslušného státního zástupce. Ve všech svých ostatních činnostech je však činnost Policie ČR plně v působnosti veřejného ochránce práv. Skladba podnětů směřujících vůči Policii ČR je velmi různorodá a odpovídá velkému rozsahu její působnosti.¹¹

Obecní zastupitelstva obcí mohou v ČR zřizovat obecní policii jako orgán obce. Obecní policii řídí starosta obce nebo na základě pověření obecního zastupitelstva jiný člen obecního zastupitelstva. Stanovení postupu při vyřizování stížností na strážníky obecní policie je v kompetenci každé obce. Za škodu způsobenou strážníkem obecní policie v souvislosti s plněním jeho pracovních úkolů odpovídá obec.

2.2. Vyšetřování deliktního jednání příslušníků Vězeňské služby ČR

¹⁰ zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů

¹¹ Veřejný ochránce práv se zabýval např. šetřením podnětů týkajících se činnosti policie při prošetřování přestupků, činnosti cizinecké a pohraniční policie, včetně nečinnosti policie ať již v souvislosti s probíhajícími řízeními nebo šetřením, tak i v souvislosti s odmítnutím provedení žádaného služebního úkonu nebo zákroku.

Všichni příslušníci Vězeňské služby ČR zařazení na oddělení prevence a stížností ve vazebních věznicích a věznicích (dále jen „věznice“) a příslušníci Vězeňské služby ČR zařazení na oddělení prevence odboru kontroly generálního ředitelství Vězeňské služby ČR, včetně vedoucího tohoto oddělení, jsou orgány Vězeňské služby ČR pověřené k provádění policejních úkonů při plnění úkolů v trestním řízení a při vyšetřování postupují jako policejní orgány podle trestního řádu.

Věcně příslušný policejní orgán prošetřuje podezření z trestné činnosti u příslušníků Vězeňské služby ČR příslušné věznice mimo ředitele, zástupců ředitele a vedoucího oddělení prevence a stížností. Trestné činy, z nichž jsou podezřelé výše uvedené osoby, prošetřuje oddělení prevence odboru kontroly Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. Případy podezření ze spáchání trestného činu příslušníkem justiční stráže nebo příslušníkem eskorty prošetřuje oddělení prevence a stížností té věznice, kde je příslušník zařazen.

O zahájení úkonů trestního řízení k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, sepíše policejní orgán neprodleně záznam, ve kterém uvede skutkové okolnosti, pro které řízení zahajuje, a způsob, jakým se o nich dověděl. Opis záznamu zašle do 48 hodin od zahájení trestního řízení státnímu zástupci a zároveň je nutné o zahájení trestního řízení informovat odbor kontroly Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR.

Prošetřování podezření ze spáchání trestné činnosti příslušníků Vězeňské služby ČR může policejní orgán Vězeňské služby ČR uzavřít těmito způsoby:

- věc se uzavře usnesením v případě, že se trestný čin nestal a věc nelze vyřídit jinak;
- v případě, že se trestný čin nestal, ale jedná se o přestupek, předá policejní orgán věc ke kázeňskému projednání řediteli příslušné věznice;
- věc dočasně odloží (159b trestního řádu);
- věc předá orgánům Policie ČR k rozhodnutí o zahájení trestního stíhání (§ 160 odst. 1 trestního řádu);
- v některých případech je policejní orgán oprávněn sám rozhodnout o zahájení trestního stíhání (§ 160 trestního řádu) a teprve poté věc předá orgánu Policie ČR oprávněnému konat vyšetřování (§ 162 trestního řádu);
- v součinnosti s příslušným státním zástupcem policejní orgán věc dovede až k soudnímu projednání (zkrácené přípravné řízení).

3. Výbor doporučuje „znovu zvážit ustanovení, které ukládá vězňům hradit část svých výdajů s cílem úplně toto ustanovení zrušit“ (bod 6. i).

Toto doporučení je předmětem zvažování ministerstva spravedlnosti ve spolupráci s generálním ředitelstvím Vězeňské služby ČR. Určitý posun v tomto směru je možno spatřovat v novelizovaném ustanovení zákona o výkonu trestu odnětí svobody¹², podle kterého stát od 1. července 2004 již nepožaduje po vězňených osobách úroky z prodlení u pohledávky za náklady výkonu trestu odnětí svobody.¹³

¹² ustanovení § 35 odst. 5 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění zákona č. 52/2004 Sb. a zákona č. 539/2004 Sb.

¹³ Ve svých odpovědích na předběžné otázky, které ČR poskytla Výboru před projednáním Třetí periodické zprávy o opatřeních přijatých k plnění závazků podle Úmluvy, informovala ČR Výbor o přijetí novely zákona o výkonu trestu odnětí svobody, která rozšířila výčet případů, ve kterých jsou odsouzení osvobozeni od povinnosti hradit náklady výkonu trestu. Jde například o odsouzené, kteří nezaviněně nemohou pracovat, pokud

4. Výbor doporučuje „přezkoumat nezávislost a efektivnost vyšetřování stížností na nadměrné použití síly v souvislosti s demonstracemi při příležitosti zasedání Mezinárodního měnového fondu a Světové banky v září 2000 s cílem zahájit příslušné řízení s odpovědnými osobami a poskytnout obětem odškodnění“ (bod 6. k).

Inspekce ministra vnitra v souvislosti s bezpečnostními opatřeními k zasedání Mezinárodního měnového fondu a Světové banky v Praze prověřila šest oznámení směřujících na protiprávní jednání příslušníků Policie ČR. Čtyři oznámení byla odložena, neboť se nejednalo o trestný čin, z toho jedna věc byla odevzdána příslušnému orgánu ke kázeňskému projednání. Ve dvou zbylých případech byla oznámení odložena, protože nebyl zjištěn pachatel.

Inspekce ministra vnitra provedla také analýzu spisových materiálů zpracovávaných na oddělení kontroly a stížností Policejního prezidia Policie ČR a oddělení stížností a kontroly Policie ČR Správy hlavního města Prahy. Výsledky analýzy jsou následující:

Na oddělení kontroly a stížností Policejního prezidia ČR bylo v souvislosti s prošetřováním nezákonného jednání příslušníků Policie ČR při zasedání Mezinárodního měnového fondu a Světové banky v Praze podáno celkem 591 stížností,¹⁴ na oddělení stížností a kontroly Policie ČR Správy hlavního města Prahy bylo v této souvislosti podáno celkem 444 stížností¹⁵ a na jednotlivých obvodních ředitelstvích Policie ČR v rámci Správy hlavního města Prahy bylo v této souvislosti podáno celkem 10 stížností.¹⁶

Z těchto stížností byly tři stížnosti vyhodnoceny jako oprávněné. Jednalo se o stížnost na neoprávněné snímání daktyloskopických otisků předvedené osobě, stížnost na nečinnost vedoucího oddělení Policie ČR vůči předvedené osobě a stížnost na pochybení policistů, které spočívalo v předvedení a následně převzetí osoby bez dostatečného vyplnění tiskopisu "*záznam o předvedení a předání osoby*".

Pokud by byl na základě vyšetřování učiněn závěr, že došlo ke škodě způsobené výkonem veřejné moci nebo nesprávným úředním postupem, uplatňoval by poškozený náhradu škody u ministerstva spravedlnosti podle zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem¹⁷. Náhrady škody se lze na státu (ministerstvu spravedlnosti) domáhat i soudně. Způsob evidence žádostí o odškodnění na ministerstvu spravedlnosti však neumožňuje zjistit počty a výši přiznaných odškodnění konkrétně ve vztahu kudálostem, kterých se týká toto

nemají jiný příjem nebo jinou hotovost, odsouzené mladší 18 let nebo odsouzené zařazené do vzdělávacích nebo terapeutických programů s dobou výuky nebo terapie nejméně 21 hodin týdně. Podle dosavadních zkušeností má toto ustanovení však v některých případech demotivující vliv na pracující odsouzené, kteří jsou i nadále povinni hradit náklady výkonu trestu na rozdíl od odsouzených, kteří do práce ve skutečnosti nechťejí být zařazení, projeví však vůli pracovat s vědomím, že do práce zařazení nebudou z důvodu nedostatku pracovních příležitostí, a tím se vyhnou povinnosti hradit náklady výkonu trestu. Na základě žádosti odsouzeného po jeho propuštění může také nově ředitel věznice prominout zcela nebo zčásti povinnost uhradit náklady výkonu trestu v případě, že to odůvodňují jeho tíživé sociální poměry.

¹⁴ Tyto stížnosti byly zaevidovány celkem pod 71 čísly jednacími, tj. jako 71 věcí.

¹⁵ Tyto stížnosti byly zaevidovány celkem pod 46 čísly jednacími, tj. jako 46 věcí.

¹⁶ Tyto stížnosti byly zaevidovány celkem pod 5 čísly jednacími, tj. jako 5 věcí.

¹⁷ zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem u veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů

doporučení. Odškodnění za škodu způsobenou příslušníky Policie ČR v souvislosti s plněním jejich služebních úkolů poskytuje rovněž ministerstvo vnitra podle zákona o Policii ČR.¹⁸

5. Výbor doporučuje „přehodnotit přísný režim zadržování ilegálních přistěhovalců s cílem tento režim zrušit a zajistit, aby všechny děti zadržované v těchto zachytných střediscích byly společně se svými rodiči přesunuty do rodinných přijímacích středisek“ (bod 6. m).

S účinností od 1. ledna 2004¹⁹ byla zrušena část ustanovení cizineckého zákona²⁰, která umožňovala do přísného režimu zajištění umístit cizince, jehož totožnost nelze ověřit.

Další novela cizineckého zákona, kterou v současné době projednává Parlament ČR, se zaměřuje zejména na posílení právních jistot zajišťovaných cizinců – dětí ve věku 15 – 18 let, které jsou bez doprovodu. Podle návrhu novely cizineckého zákona bude možné zajistit pouze cizince staršího 15 let a jedná-li se o osobu ve věku do 18 let bez doprovodu zákonného zástupce, bude mít Policie ČR povinnost ustanovit tomuto dítěti opatrovníka a současně je poučit o významu a oprávněních opatrovníka. Dále návrh novely cizineckého zákona obsahuje oprávnění opatrovníka podávat jménem zajištěného cizince návrhy soudu na přezkoumání oprávněnosti zajištění. Vzhledem k tomu, že zajištění dítěte (v tomto případě osoby ve věku 15 – 18 let) je podle Úmluvy o právech dítěte opatřením krajním a mělo by trvat jen nejkratší nutnou dobu, návrh novely cizineckého zákona stanoví u této kategorie osob maximální délku zajištění 90 dnů. Během této doby bude Policie ČR povinna zkoumat, zda důvody zajištění trvají. Pokud nebude možno o zajištění dítěte vyrozumět jeho příbuzného s pobytem na území ČR, bude mít Policie ČR povinnost vyrozumět orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Cílem této novely cizineckého zákona je přiblížit režim výkonu zajištění v zařízení pro zajištění cizinců režimu v azylových zařízeních. Oprávnění ke zřizování a provozování zařízení by mělo přejít z Policie ČR na ministerstvo vnitra. Předpokládá se, že funkcí provozovatele bude pověřena Správa uprchlických zařízení (ministerstvem vnitra zřízená organizační složka státu). Na základě tohoto opatření se na minimum omezí přítomnost příslušníků Policie ČR v zařízeních a veškerý personál bude civilní. Policie ČR bude nadále plnit např. úkony související s přípravou realizace správního vyhoštění a s ostrahou v části zařízení s přísným režimem zajištění.

Zařízení se podle novely cizineckého zákona i nadále bude členit na část s mírným režimem zajištění a na část s přísným režimem zajištění. Zajištění cizinci budou prioritně umístěni do části s mírným režimem; do části s přísným režimem bude možné umístit cizince jen v následujících případech:

- a) cizinec je agresivní nebo vyžaduje zvýšení dohled z jiného závažného důvodu (např. skony k sebepoškozování),
- b) cizinec opakovaně závažným způsobem poruší vnitřní řád zařízení nebo
- c) cizinec opakovaně závažným způsobem poruší povinnost nebo zákaz podle zákona.

Zajištění cizince v přísném režimu bude časově limitováno, a to nejdéle na 30 dnů. Pokud by však důvody zajištění v tomto režimu trvaly nebo byly zjištěny důvody nové, pak bude možné umístění do přísného režimu prodloužit o dalších 30 dnů. Policie ČR bude v průběhu zajištění cizince v části s přísným režimem povinna zkoumat, zda důvody pro tento postup trvají a pominou-li, bude povinna cizince ubytovat v mírném režimu.

¹⁸ zákon č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů

¹⁹ zákon č. 222/2003 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, ve znění pozdějších předpisů

²⁰ ustanovení § 132 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, ve znění pozdějších předpisů

Návrh novely cizineckého zákona nestanoví omezení volnosti pohybu cizince uvnitř zařízení vyjma prostor vymezených vnitřním řádem zařízení, kam je vstup cizincům zakázán a případů, kdy je cizinec umístěn v části s přísným režimem. V části zařízení s přísným režimem bude cizinec volnosti pohybu zbaven a bude mít právo na vycházku v určeném prostoru nejméně jednu hodinu denně. Podle návrhu novely cizineckého zákona bude mít provozovatel zařízení, v němž pobývají rodiče s dětmi nebo nezletilí cizinci bez doprovodu, povinnost stanovit nabídku kulturního, sportovního a dalšího vyžití specificky pro různé věkové kategorie osob.

Návrh novely cizineckého zákona explicitně stanoví, že odděleně od dospělých se umísťují nezletilí cizinci bez doprovodu. Zajistit lze pouze cizince staršího 15 let. Pokud v zařízeních pobývají děti mladší 15 let, nejedná se o jejich zajištění, ale pouze o jejich ubytování z toho důvodu, aby nedocházelo k rozdělení rodiny, jsou-li zajištěni rodiče. V případě, že zajištění cizinci mají zabezpečenu péči o své děti u příbuzných, známých nebo jiných osob na území ČR, nebo pokud upřednostní umístění dítěte v zařízení péče o děti a mládež, mohou tyto děti zařízení opustit. V době ubytování v zařízení mají děti právo docházet do školy za účelem plnění povinné školní docházky a účastnit se dalších činností podporujících rozvoj jejich osobnosti. Je-li škola mimo obec sídla zařízení, může provozovatel zařízení zabezpečit i dopravu dětí do školy.

Umísťování rodičů s dětmi v samostatných „rodinných“ zařízeních je již několikátý rok samozřejmostí, nicméně v důsledku novely cizineckého zákona bude možno ucelené rodiny s dětmi umísťovat i do ostatních zařízení, umožní-li jejich vnitřní uspořádání realizovat specifickou péči o děti, zejména pokud se týká povinné školní docházky a dalších volnočasových aktivit.

V otázce poskytování stravy se i nadále bude přihlížet k věku cizince a ke zvyklostem vyplývajícím z náboženského přesvědčení cizince. Děti do 18 let budou dostávat stravu pětkrát denně. Oproti současnému stavu návrh novely cizineckého zákona předpokládá zvýšení četnosti přijímání návštěv zajištěnými cizinci na jedenkrát týdně, v odůvodněných případech bude možné návštěvu povolit i častěji. Četnost návštěv osob, které cizinci poskytují právní pomoc, nebude omezena.

Dozor nad dodržováním ustanovení této části cizineckého zákona bude podle návrhu novely cizineckého zákona provádět ministerstvo vnitra, které bude současně příslušné k řešení stížností cizinců na porušení ustanovení této části cizineckého zákona. Ministerstvo vnitra bude mít povinnost stížnost vyřídit do 30 dnů ode dne jejího doručení a o způsobu vyřízení stěžovatele vyrozumět. Proti způsobu vyřízení bude moci stěžovatel podat návrh na přezkoumání ministroví vnitra.

Porušování autorského práva § 152	0	0	1	1	0	0	0	0	3
Násilí na veřejném činiteli. - na policistovi §§ 153, 154/1, 155, 156/1,2	0	0	2	0	0	3	1	1	1
Útok na veřejného činitele §§ 155, 156	3	3	0	0	0	0	0	0	0
Zneužívání pravomoci veřejného činitele § 158	140	86	104	166	237	244	176	202	95
Maření úkolu veřejného činitele z nedbalosti § 159	0	0	0	5	7	11	12	19	6
Úplatkářství §§ 160 – 162	10	11	10	10	14	14	4	15	11
Účast na zločinném spolčení § 163a/1, 163b,163c	0	0	0	4	0	0	0	1	1
Nadržování § 166	2	0	1	0	0	3	0	1	0
Maření výkonu úředního rozhodnutí § 171	1	2	1	0	3	5	3	4	0
Nedovolené překročení státní hranice § 171a	1	0	1	3	0	0	0	3	0
Ohrožení služebního tajemství § 173	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Křivé obvinění § 174	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek § 175	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Padělání a pozměňování veřejné listiny § 176	1	4	1	1	3	1	6	3	4
Neoprávněné nakládání s osobními údaji § 178	1	0	1	2	0	7	4	17	6
Výbuchy §§ 179, 180, 257	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Nedovolené ozbrojování § 185	1	3	1	3	7	4	3	5	2
Nedovol. výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů § 187	0	0	11	1	26	10	3	7	4
Nedovol. výroba a držení omam.a psychotropních látek a jedů § 187a	0	0	0	0	1	0	0	2	0
Šíření toxikomanie § 188a	0	0	0	0	1	0	1	1	1

Násilí proti skupině obyvatel a jednotlivci § 196	1	0	2	0	0	1	0	0	0
Nebezpečné vyhrožování § 197a	5	6	4	5	3	5	5	3	5
Hanobení národa, rasy a přesvědčení § 198	0	0	0	1	0	1	2	0	1
Podněcování k národnostní a rasové nenávisti § 198a	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Ohrožení pod vlivem návykové látky, opilství §§ 201, 201a	0	0	1	0	3	0	0	3	1
Výtržnictví § 202	9	5	8	14	13	17	10	14	9
Kuplířství § 204	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Neposkytnutí pomoci § 208	0	0	0	0	0	1	0	1	0
Zanedbání povinné výživy § 213	1	1	1	1	2	4	2	0	1
Ohrožování mravní výchovy mládeže § 217	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Vražda § 219	1	1	0	0	0	2	1	4	1
Ublížení na zdraví (úmyslné) §§ 221, 222	25	16	32	17	39	33	16	26	13
Ublížení na zdraví (z nedbalosti) §§ 223, 224, 201, 201a	3	3	6	3	1	6	3	2	5
Rvačky § 225	0	0	2	0	0	0	0	0	0
Omezování a zbavení osobní svobody §§ 231, 232	2	1	3	1	2	1	1	2	3
Loupež § 234	0	1	0	1	4	4	0	3	12
Vydírání § 235	1	7	11	7	9	4	13	10	7
Porušování domovní svobody §§ 238, 249a	3	3	6	6	3	4	7	17	1
Ostatní násilné trestné činy §§ 215, 230, 233, 236, 237, 238a, 202	0	1	0	0	0	1	2	2	0
Znásilnění § 241	2	0	1	2	0	3	2	1	3
Pohlavní zneužívání § 242	3	0	1	0	1	1	1	0	0
Krádež §§ 247, 238	22	16	31	20	22	21	16	9	9
Zpronevěra § 248	10	7	14	10	15	13	9	6	7

Neoprávněné užívání cizí věci § 249	0	0	1	0	0	2	1	0	0
Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytových prostor § 249a	0	0	0	0	3	2	0	0	2
Neoprávněné držení platební karty § 249b	1	0	0	2	1	0	0	2	0
Podvod § 250.	25	36	26	44	50	35	19	45	19
Pojistný podvod § 250a	0	0	0	12	49	98	47	51	22
Úvěrový podvod §250b	0	0	0	0	0	2	3	7	2
Podílnictví §§ 251, 251a, 252	5	5	2	14	4	6	5	9	4
Zatajení věci § 254	0	0	0	0	2	1	0	2	0
Porušování povinností při správě cizího majetku § 255	0	0	0	0	1	0	0	1	0
Ostatní majetková trestná činnost §§ 249, 254, 257, 257a	5	2	3	2	1	3	2	2	1
Trestné činy v dopravě §§ 179, 180, 184, 201, 223, 224, 257	58	46	53	54	41	52	42	58	49
Podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod občanů §§ 260, 261	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Vojenské trestné činy §§ 273 – 295	12	9	12	12	18	18	16	27	8
Ostatní trestné činy	10	11	10	6	14	14	11	7	4
CELKEM	374	287	373	438	603	665	453	599	325

**Informace o stížnostech (podáních netrestního charakteru) na příslušníky Policie
ČR za období 2001-2003**

Vyhodnocení vyřízených podání kontrolními pracovníky Policie ČR

	2001	2002	2003
Celkem vyřízeno stížností, oznámení a jiných podání	5 205	5 247	5 725
z toho: oprávněných	728 (14 %)	654 (12,5 %)	698 (12,2%)
neoprávněných	3 896	3 870	3 678
Vyřízeno jinak	581	723	1 349
Vyřízené stížnosti (průběžně - mimo uváděné počty)	1 849	1 861	1 521

**Informace o stížnostech (podáních netrestního charakteru) na příslušníky Policie
ČR za rok 2004**

Vyhodnocení vyřízených stížností podle oprávněnosti, způsobu vyřízení a pořadí

Hodnocení a způsob vyřízení	Počet	Podíl	z toho					
			První		Opakované		Ostatní	
			Počet	%	Počet	%	Počet	%
Stížnost oprávněná	718	13.31%	641	89.28%	75	10.45%	2	0.28%
Stížnost neoprávněná	3875	71.83%	3311	85.45%	512	13.21%	52	1.34%
Postoupeno mimo resort	64	1.19%	64	100.00%	0	0.00%	0	0.00%
Založeno bez šetření	114	2.11%	114	100.00%	0	0.00%	0	0.00%
Ostatní	624	11.57%	198	31.73%	196	31.41%	230	36.86%
Celkem vyřízených stížností: 5395			4328	80.22%	783	14.51%	284	5.26%

**Informace o stížnostech na příslušníky Vězeňské služby ČR
za období od 1. 1. 2004 do 31. 12. 2004**

Organizační jednotka VS ČR	Stížnosti							
	Oprávněné		Oprávněné z obj. příčin		Neoprávněné		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
č.1 Praha	9	26,47	3	8,82	22	64,71	34	100,00
č.2 Praha	19	16,81	7	6,19	87	76,99	113	100,00
Příbram	4	11,11	0	0,00	32	88,89	36	100,00
Vinařice	2	5,13	0	0,00	37	94,87	39	100,00
Ostrov	2	2,08	1	1,04	93	96,88	96	100,00
Horní Slavkov	1	3,13	0	0,00	31	96,88	32	100,00
Liberec	3	18,75	0	0,00	13	81,25	16	100,00
České Budějovice	7	15,91	1	2,27	36	81,82	44	100,00
Plzeň	5	5,38	1	1,08	87	93,55	93	100,00
Rýnovice	3	20,00	0	0,00	12	80,00	15	100,00
Stráž pod Ralskem	5	6,76	2	2,70	67	90,54	74	100,00
Litoměřice	3	10,34	0	0,00	26	89,66	29	100,00
Teplice	4	19,05	1	4,76	16	76,19	21	100,00
Drahonice	2	40,00	0	0,00	3	60,00	5	100,00
Všehrady	0	0,00	0	0,00	8	100,00	8	100,00
Bělušice	4	14,81	2	7,41	21	77,78	27	100,00
Nové Sedlo	1	2,86	0	0,00	34	97,14	35	100,00
Hradec Králové	4	8,16	1	2,04	44	89,80	49	100,00
Pardubice	3	5,45	0	0,00	52	94,55	55	100,00
Valdice	2	1,83	7	6,42	100	91,74	109	100,00
Světlá nad Sázavou	1	11,11	0	0,00	8	88,89	9	100,00
Jiřice	3	5,77	7	13,46	42	80,77	52	100,00
Odolov	0	0,00	0	0,00	2	100,00	2	100,00
Oráčov	1	2,94	1	2,94	32	94,12	34	100,00
Kynšperk	0	0,00	0	0,00	14	100,00	14	100,00
Karviná	1	4,17	1	4,17	22	91,67	24	100,00
Brno	2	4,76	0	0,00	40	95,24	42	100,00
Ostrava	1	4,17	0	0,00	23	95,83	24	100,00
Opava	1	3,70	0	0,00	26	96,30	27	100,00
Kuřim	2	2,99	4	5,97	61	91,04	67	100,00
Institut vzdělávání	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Heřmanice	2	14,29	0	0,00	12	85,71	14	100,00
Mírov	2	7,14	0	0,00	26	92,86	28	100,00
Olomouc	0	0,00	0	0,00	21	100,00	21	100,00
Břeclav	0	0,00	0	0,00	12	100,00	12	100,00
Znojmo	0	0,00	0	0,00	10	100,00	10	100,00
Gen. ředitelství VS	0	0,00	0	0,00	4	100,00	4	100,00
ZOT Praha - Květnice	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
ZOT Pracov	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
ZOT Šlovice	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
ZOT Přední Labská	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Zrušené věznice	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
CELKEM	99	7,53	39	2,97	1 176	89,50	1 314	100,00